

God. I. U Kalači

U Sridu 21. Rujna 1870.

Broj 28.

Poklem naše na ovom polju dilovanje, i razvitak narodnosti, o što većem broju predplatnika zavisi izavlja se: da će se predplata neprikidno primati na cilu godinu kojaće se radi sravnenja sa civilnom — koncem Prosineca dovršiti — cina dosadanja na $\frac{1}{4}$ 75 nov. na $\frac{1}{2}$ 1 f. 50 nov., na cilu godinu 3 f. a. vr. koji sad na pol godine plati — ili je već početkom na cilu izplatio — suvišak će se u došastju uračunati. Uredništvo.

Kako su narodi iz Asie se rojili, i po širokom vilajetu se razišli, naravno svi opet istoku i jugu teže, jel koštoje najliepša u čovieku mladjana, i naj kriepekia muževska doba, tako isto najkrasnie je istočno i najplodnie južno podnebjje. Ovako ugodno vrieme za podpuno ujedinenje nimačke još dosad nikad nije bilo. Pruska je uvijek za tim težila. Uz toliku slavu još i skrajni nimački slobodnjaci zaboraviće samovoljnost Prusa, pa će svi uzpomagat g. Bismareka, da štoje počo završi — i svu nimačku pod prusku krunu uvrsti. Na mig pruski će se sva oružavat, i razružavat, jednim naredbam će se upravljat, jednim zakonom sudit, jednom mirom posluživat, obrtnost trgovina i poljodilstvo sve će se jednom rukom rukovodit. I po svem tom tielu jedan novac kao jedna krv izmienjivat, i jednim jezikom oživljivat. K tomu valja pridat na duševnom i tvarnom polju veliku obraženost, hladnokrvnost, koja ga čini podob-

nim svaku stvar temeljno razsuditi i izračunati, iztrajano-
nost u svakom poduzeću, umiernenost, u životu, štedljivi-
nost, i sebičnost; prilagodnost svakom podnebnju, čud-
na posebnost, koja je spremna svaki čas svoje mjesto
ostaviti, i na 100 milja daljiu otići, ma kojoj narod-
nosti se pomišati, al ni u jednu se ne nepriliti: što više
još i treće kolino kojeje kakom nevoljom odpalo pridigni-
ti, i u germanizam pritvoriti. Sva ova svojstva kad
postaviš u jedan napor u kojim se s njime samo židov
može nadttjecati, onda kada vidiš nimeca uolikoj slavi,
kolikuje sad zadobio, moraš se za svoje postojanje po-
bojati.

Mah će mo šta od Pruske misliti, al to moramo pripoznati: da je izvojevala svoje u germaniji prvenstvo. Pa je već pokazala, da umi biti narod, kojiće ne samo sve jednokrvne pod jedno žeslo sdružiti, već i sve one: koji joj stoje na onom pravcu, kudan se ima pružati u svoje podnožje pritvoriti. Prusu treba jugu težiti — zato je već jednog Hohenzollerna na rumanj-sku kneževsku stolicu posadio — tkoće sada smiti toga se dotaknuti, ta za njim će jedna četa nimacah u rumunju se povući, pa će bratinsku ruku onima u Besarabii pružiti, i tako se sve više i više na rumunjske zemlje uvlačiti. To će biti njevo lievo krilo, desnoje već tja do Trsta pušteno — koje se po krajini okreće Dunavu, kudan se srećana žila izteže. No da to sve boljma za rukom idje, i osigurano budne: i zato se već pobrinula Pruska — počela je već brodovje pribavljati, i to brzim korakom, kojeće imat zadaću na istočnom,

jadranskom i sridozemnom moru germaniu braniti, odakuda može lako i Carigradu zapovidati. Najskole kad i Dunav osvoji, i ruku na crno more postavi — sve to vriedi toliko uz 60 miliuna nimacah, ko vlada koja bi u Europi 100 miliuna uz manjkanje taki svojstvih pučanstva brojila; a take vlade neima u Europi, razgovitnoje dakle : da će germania htiti, i pokušati gospodovati. Zato nam jamči narav pruska.

Istinaje da će ona i Rusu život veoma uznemiriti, i njeni državnici mnogi bezsani noći će provesti, pa će se isto tako u prsa kucati što nisu uz Francusku 1870. stali, košto se udara sad Napoleon što nije 1866. god. uz Austriu top opalio, pruska ruka po nimeih gotovo do Petrograda dohića — a Posen će mu katlanom služiti u kom će držat i prikuvavat želje poljakah, pa baš ako mu se uzviedi, bez velike svoje štete na silnu Rusa škodu, u Krakovii će ji sjediniti. Talian koji je zaboravio kako ga je gužvo nimac opet će u ruke njegove pasti, jel će ga podhranjivat željom : da će mu Talianski Tyrol i Dalmatie taki dio uručiti.

Ovako da će Prus htiti raditi o tom mudar čovik neće dvojiti — ipak nama nije brige za Rusa, njega nimac neće izisti, već ni kroz to : što je nimac zimogrizan — pa nimuje volje da se idje tamo mrznuti kad se mož na jugu sasvim razuzuriti. Nu i to je moguće da će se nagoditi, jel sviest ni jednog neće ma od kaki sriedstvih zazirati, samo neka uvide : da se stina njeva svrha može dokučiti.

Velika nam je samo briga o nami, kojismo pod krunom Svetog Stipana — ili pod njezinom senkom do ovog dana živi ostali. A za take smatramo Magjare Romane, i sve Slaviane. Na one nimce koji su u Austrii nemožemo esapiti. Što više ovisu nama opasnii, nego svi oni drugi koji u slavnoj germanii stanuju, oni se nemiću oni se nebrinu, a šta bi se starali; kad je njevo gospodstvo o svakim načinu ustanovljeno toli : da akobi Rus kadgod poželio, i mogo Dunav prići, prije bi se on po nimčio, nego nji porusio.

Čudnaje to stvar ta nemština, Magjar je strašnom silom u sadanju svoju domovinu se izlio, i svom snagom germaniu napadao. Ipak Nimac ga je tako ukrotio : da se oma iz prva šnjim oprijateljio, i u kuću mu se tako uvuko : da od ono doba, s malom iznimkom uvik na njemu gospoduje; njegove su velikaške i plemenitaške obitelji, njegova je trgovina i obrtnost, njegovoje gradjanstvo. U velikom dilu, na sve strane magjarske poljodilstvo — kudgod se okreneš nimačka rieč ti u ušima zvoni. Sastanu se narodnosti, ovde abitajuće s nimačkim jezikom se usporazumljavaju, njegove su novine, njegovi su Israelitjani, njegove su knjige, njegovo vojničstvo. Sve štaje u zakonu načelah, to je uz sav jogunluk magjarah sve njegovo, prigledaj imenjake ravnateljiski — sudbeni, vojnički što više još i svećenički zvaniah — mislićeš da si u sried germanie, pogledaj

ako možeš u tisnji krug onih obiteljih, svih narodah ovdašnji — koji značaj obraženosti na sebi nose, ili ta nastoje sebi pribaviti, svagdi ćeš nimački jezik ukućer naći, putuj gori, i doli, priko i uzduž po magjarskoj Hrvatskoj i Slavonii, pa — pitaj kad su tu kadgod rimnjani gospodovali, jel ji bilo više nego sad germanah, i nemojmo reći : da to sve diluje nimačkog jezika znanosti bogatstvo. Jel se to sve i na drugi obraženi jezici nabaviti može. No ako bi baš i ondud nastajalo nebi nas utišilo, premda nam pada na pamet : da su se tako uvukli i Grei u Rimske krajeve, i postaše posli gospodarom svi rimljanah.

Ma šta slaviani ma kojeg pasma mislili, i snjima Rumani, koji se u ruski proselytisam valjada uzdaju. Vidnoje prid nama : da pogibel bila ona došla s ruske ili pruske strane jedino priti Magjara, Rumana, i Slaviana. To mislimo uviedjaju sad i oni kojima je dosad magla međjusobne mržnje — bistri vid zamračivala. Obadva ona naroda taka su višta : da će razdor među ovima htiti podhranjivati. Al došlo je vrijeme zapitat mrzimoli većma jedan drugog, no što sami sebe ljubimo. Jel ako se ova tri naroda sporazume : tako silu znaće izviti — koja će moć valjada nasilju Rusa ili nimca odoliti, naravno ne osamljena, već s Francuskom i Englezkom i uvitno s oslobodjenom Turskom. Može biti da će svoju zadaću i Talian upoznat, i da će one sjeverne osužnjene vlade, iz svojeg mrtvila ustati.

Rekosmo s Turskom jel nismo onog mnienja : da se u naše doba, izgonjavaju narodi iz svojeg zavijčaja, taj barbarisam nepristaje uz kršćjanluk, već želim da se i u Turskoj oslobodi, osoba i zemlja, pa onda ni nam je dalje briga, kršćjanska sila uredit će sve ono, što je na tamošnji kršćjanski narodah boljak potreбно.

Ako ovako naše sporazumljenje nepodje za rukom, već nadmaša zloba i sržba, koja se punom šakom sije, donikle ćemo stenjat, i jedan dulje iztrajat no drugi, al sigurno ćemo svi dostenjat. Bitiće po imenu magjarske, Hrvatske, Romanie, Srbije, al neće biti gospodarah ni slavianah, ni Rumanah ni Srba ni magjarah već bitiće gospodar nimac ili Rus, ili obadva. Magjar se uzda u svoju hrabrost, svi ovi narodi pojedini imadu liepa svojstva, no imali su i prije pa opet su uviek kukali, jel pojedino su htili gospodovati, i prije su bili slaviani isto tako postavljeni košto su i sad geographično, pa su neprikično tudjem gospodstvu za podnožje služili, nimac se tako razliva ko poplava Dunavska, ako sjedinjenom snagom nepodignemo ogromne šance utopićemo se. Sadanji duh, jest duh sdruženja, mnoge male sile kad se sjedine, ma kake velike pojedine nadvladat će. Omanji narodi, da se po većima nepoplave, drugog branika neimaju van s druženja. Na stranu dakle mržnju, koja je srce zasila i pamet zamračila, i naprid sporazumljenjem koje će srce umiriti i svakom po pravdi svoje odmiriti.

DOMAĆI POSLOVI.

Poslovník ugarsko saborski naredjuje: da ako 20 zastupnikah zaistu održanje sjednice, Predsjednik je obvezan zastupstvo suzvati. Skrajni su na 25 dan Rujna u ovom predmetu jedno-mišljenike sazvali — i nedvojimo da će 20 podpisa sabrati. Dočim se pogovara: da je ministarstvo računalo na listopadno saborisanje, premda zemaljski troškovnik prije se nemože dogotoviti, kojeg bi po primljenoj zakonskoj osnovi 1-og Rujna na stol zakonodavne kuće položiti trebalo.

Nu poklem nije dvojiti: da će skrajni zasjedanje iskati, i da će se Predsjednik svojoj dužnosti zakonito odazvat: mučnim će postat našeg visokog ministarstva položaj; jel će od svih stranah interpellatie kano oštre strile letiti. Kako čujemo pitaće: odkud se vadili novci — koji se za vrijeme neutralnosti vanredno trošili? i kako je ono čuvstvo — koje se odaje glede nove republikanske francuske vlade? dakle otvoriti će se obilni po našu znatoželjnost vrutci. — Dao Bog da bi se — bistra iz svih izlivala ljubavi patriotske voda. No bila jim namjera — kakva jim drago — ustavna sloboda, spas jedino u zakonitosti traži, sabor dakle premako bi nika valjada okolnosti drugo što savetovale neodvlačno trieba će sazvat. S tim više: što u Bečkom reihsrathu tako se namistjaju okolnosti: da je više izgleda da će se odgoditi ili razpuštati, nego da će svoju djelatnost odpočeti, i delegate odabrati. Ugarska dakle zakonodavna kuća bitiće pozvana: da kruni savetuje — kakoće se zajednički troškovi i donle nabaviti: dok prikolajtavci ne nadju ključ međusobna izmirenja, kojeg su nimačke težnje zabacile.

Naši prijatelji Bečvani tako su s njevim ustavom ko ljudi s kišom posli duge suše, koja s ledom dodje. Bilo bi i parlamenta, samo da ima zastupnika koji bi se u njeg ubrojili. Al Česi scine: da su sigurni — ako se na svoja starodavna prava oslonjaju, i neće da se s nimcem mišaju, jel vele malo nas je — pa se ji nećemo znati obraniti, i Tyrolci se domišljaju. Dok M.-Teresia, i njezin sin Josip nisu sabore održavali, donle je i jedan i drugi narod ove prosio — sad Njegovo Veličanstvo Franjo Josip, naš premilostivi kralj od kakoje počeo carevati, i jednom i drugom narodu saborisanje ponudjiva, al neće da primaju. Kako se vriemena i po njima čudi promienjivaju. Nu rekosmo već da nije trebalo nimački kalup načiniti, i na tog sve narode slikovati, već oma izprva narode pozvat: da odaberu formu kaka jim se dopada, al toje sadanje parlamentarne slobode najveća nesgoda — što veli: da o svačem trieba osnova ministarska — za koju se svi ministari pohvaćaju, jel vele: da će se sva vlada porušiti, ako se njevo umovanje neće primiti. Bog sam bi sad izumio, šta bi Austriju spasilo. Tako nam se čini da se priko Lajtave mržnja s ljubavom i pamet sa strastju hrve. Dakle je Austria već i nimcem toli dodijala: da joj i oni o raztočenju rade mal ako velika nimačka nije jim glave zanjala.

A šta Hrvati naša bratja rade? Tamoje kažu ustavna sloboda. — No to mora nika nove povrze sloboda biti, kad se vlada još i o tom brine — kako se tkom vidi svoj šešir nakititi. Ako je ta vlada tako višta: da umi i modu uzaptiti, ništa nam nebi milie bilo — već da se u Subaticu priseli, i onu modu koja svilu i kumašu zlatom zakriljiva od bunjevački divojka odagna.

I mi smo di što o ustavnosti štili, al to nismo utumili: da bi ona tamo bila: gdje bi dozvoljeno bilo samo vladinu slavu opivavati — i tko neće da tako poji: ono-

ga gone iz činovništva, iz učenih zavodah, iz magistrata i zastupstva, ipak vele: da je to samouprava, al akoje tkomu palo na pamet, po svojoj volji a ne povladinoj se izpravljat — tomu pokažu put, kudan se ljudi odpravljaju, ko i magistratu Karlovačkom. Vele da je nagodba — no i ta mora čudna biti, kada o njoj nije slobodno govoriti, već je trieba kano neviernu ženu stražom ograditi, da kakogod neutekne. Podmorci se začudili što oni postadoše iz nenada ugarom, i pošto kaniše reći: da je valjada pisarna pogriška učinjena, jel oni tako osićaju dasu Hrvati Eto ti Acurtie, paji izkupilja u tamne škole, da jim naslov ugarsko Hrvatskog primorja, raztumači.

Neznamo šta je u poslu, jel može biti ito: da su Hrvati druge čudi, nego mi ovde u ugarskoj, pošto mislimo: da državnici moraju poznavat ljude koje upravljaju, dakle valjada se Hrvatim taka samouprava dopada, u kojoj s nama i našim drugi upravlja, i to je slobodno gledati, al ni ričom ni činom se nije dozvoljeno upletjati. No akoje bratjah Hrvatah taka čud — nama onda mora biti ravnopravno, jel svaki se istom po svojoj prirodi može ublažiti. Al ako nije onda se veoma bojimo: da će oni činovnici — koji su po ministarstvu ovlaštjeni — u Hrvatsku ustavnost uvesti — svu magjarsku slobodu u zao glas doneti. Pa će se magjarske ustavnosti ratosivati: Boji mo se da uz to brižljivo negovanje, Hrvatska neoboli, i svu magjarsku neoslabi.

KUĆNI POSLOVI.

Sa V. srbske omladinske skupštine, držana u Novo-me-Sadu 8. Rujna t. g. i slideći dana.

Kad posmotrimo zadatak i cilj srbske omladine, moramo reći: da je isti i naše bunjevačke omladine, ili bar triba da je takovi. Istina mi nemamo još u cilini takove svise omladine kao braća srbi, ali nema sumnje da se kod nas i u našim narodu ne nalazi priličan broj svisni i naučni mladića, koji bi skupa kadri bili predstaviti našu omladinu, i odgovoriti onom visokom zadatku, na koji su pozvane mladane sile da radu i novo bolje šta stvaraju. — Cilj je kako srbskoj tako i našoj omladini velika, veća nego kod nimačke, talijanske i česke omladine, jer kod nas je praznina velika — kod nas triba mlogo raditi, vrlo se napinjati da postignemo samo ono što prosvićeni narodi već odavna imaju; mi moramo dvostrukim silama raditi, ako želimo dostignuti one narode koji su u prosviti daleko od nas naprid koraknuli; mlogi štovani štioć naš pomisliće da je to samo smirna želja, a dikoji će može biti i za pritiranost smatrati, da mi možemo postići ono što drugi narodi imaju i na čemu ovi od vikova radu. Nije braćo tako! teško je što smisliti, pronaći, a kad je ono stvoreno, malo samo muke i snage pa je i za nas onda stečeno. Nama je put prokrčen, nauk nam je dat, triba tim putem da idemo. da se malo požurimo paćemo „budite uvireni braćo“ do željene mete doći i sve ono postignuti što nam je za život i potribn našu nužno, ako se ne požurimo, ako radnju oberučke ne prihvatimo, prosvitu i nauku ozbiljno ne obgrlimo, onda nema za nas života, nema napridka, niti sriće i obstanka u ovom bilom širokom svitu. Za to i opet velim: prionimo braćo Bunjevci i šokeci oko marljivog i ozbiljnog rada, prenimmo — probudimo se — iz duboka sna, i otresimo jaram teških predrasuda, paćete viditi mila braćo? hoćemoli imati odmah sriće i boljeg napridka? Lip nam primer u tome daju braća Srbliji i Omladina njihova, svaki koji osića u

sebi snage i duha, taj teži načelu omladinskom, taj se upisuje u kolo omladinsko, da pripomogne toli snagom, toli savetom svojim unapriditi cilj omladinsku, a time i cio narod svoj želu usričiti. Ta divno je pogledati to kolo omladinsko, sve bolji od boljega, kako se svaki nad- tiče ričom, to dilom posvidočiti kako svoj narod ljubi, kako za njega osića i kako se stara. Braća i sestre u ko- lu društva opasana, zadaju očito svoju poštenu rič, da će na domu i svakom drugom mistu viru omladinsku izpo- vidati, a po sve u duhu napridka, slobode pučke (demo- kratije) i obće prosvite marljivo raditi, tu vidite sidog starca sa turske granice, koji veli: da je mlogo što sta priko glave svoje priturijsko, pa je došao na omladinsku skupštinu da i on pripomogne koliko još može slabim svojim silama unapriditi Srbstvo i Slavianstvo, tu vidite vatrenog mladića koji je uzplamtio za zlatnu slobodu — učeći se poštovati sebe, poštuje i druge i cio rod ljudski, pa nije mu na ino a da ne priporučuje punu slobodu čo- vika, tu sestra Srbkinja govori da je i ženska božije stvorenje kao i muški, da je slobodno rođena i pozvana da unapridi obće čovičanstvo, pa veli: da je pravo, da se i ženskinje izjednače sa muškima, i jednako pravo kao i kod muških da se prizna, koje sve na pravoj i čistoj isti- ni osnivajući se, skupština i usvaja to. No da vidite ka- ko se tu i nedostojni sin roda svoga prizire, i u ništa smatra, ma on i velikodostojnik bijo. Gjorgje plemeniti Stratimirović od Kulpina bivši narodni a posle c. kr. ge- neral, kavaljer više ordena, poslanik na ugarskom sabo- ru u Pešti, koji je u poslednje vrime unatoč svome na- rodu počeo raditi, prijavio se takodjer u kolo omladin- sko i htio je u skupštinu doći, no ova je rekla: „iš tudja“ i nije ga za člana skupštinskog overovala, na protiv Dr. Svetozara Miletića koji se za narod zaslužnim pokazao, iz- vikala je u tripudij za predsednika omladinske skupštine, no pošto se ovaj zahvalio na počasti i povirenju kojumu je skupština ukazala, bude jednoglasno i jednodušno brat Antun Hadžić za predsednika omlad. skupštine izabran, po tome birao se podpredsednik i bilježnici, a za time je došlo štitenje izveštaja godišnjeg omladinskog odbora, svrhu radnje njegove u kojim se među ostalim navodi i trud oko i prduzeća ovih naših velečinjenih novina. Mi se lipo zahvaljujemo na dobroj i bratinskoj volji godišnjeg omladinskog odbora — ali u hatar istini nemožemo doz- voliti: da se o nami i našim priduzeću kaže ono, što ni- kako nestoji, jer naš narod voljan je i svagdan gotov materialno novcem podpomagati naše umno priduzeće, koje je i dilom posvidočilo — nitismo mi sa te strane bo- jali se za obstanak našega velečinjenog lista; misimo više računali i nadali se od braće Srbalja da će nas oni umno u našim priduzeću podpomagati, koje naše očekivanje nije po nadi opravdalo — što i sam godišnji odbor priz- naje, pa se tako nadati da će u tome pogledu u buduće na bolje biti. *)

Dalja stvar u izveštaju godiš. odbora, tiče se po- najviše braće Srbalja, i mićemo sad prići na dalji omla- dinski rad.

Glavno što nas zadovoljava radnja srbske omla- dinske skupštine, to je: što je na njoj ustanovljeno na-

*) Ona izreka našeg poštovanog Dopisatelja, koja se povlači na materialni obstanak slaže se s ozbilnošću. Glede drugi pak istini i zahvalnom srcu za volju dužnismo pripoznati: da su nas i dosad bratja Srbliji u našem priduzeću umnim radom podpomagali. Ured.

čelo solidarnosti — uzajamnosti — slavianske i ispovi- danje pučke slobode (democratie) ovo dvoje triba da je uslov bolje i sjajnije budućnosti naše.

Sad da pogledamo i na drugi dio radnje omla- dinske.

U četvrtak 8. t. m. bilo je Selo **) kod „Sokola“ na kojim se besedilo, pivalo i veselilo. U petak bila je pozorišna pridstava pod naslovom „Ženski rat“ u subotu davana je bakljada u počast Dr. Svetozaru Miletiću ka- kovu svetkovinu.

Novi-Sad još vidio nije. Priko 300 buktinja, više svitilnika — fenjera — i barjaka, ne brojeno svita bilo je tu zastupljeno; vatrometi — raketle — na više mista osvitljavaše varoš kao kad se najsajjniji misec u crnoj noći ukaže, a usklici živijo Miletić! i divne pisme koje su tom prigodom pivane, odjeknuše kao jaki zvuk glasova junačke vojske koja se u srid rata — veseli. Kad je četa svakovrsnog svita napunila dunavski sokak stavi se jezgra pratnje prid stan Miletićev; i tog narod- nog boreca za prava i istinu — pozdravi najpre brat Dr. Lj. Nenadović, za ovim uzme rič naš čestiti katolički du- hovník kapelan iz slankamena, brat Živko Odžić, te u dujoj jezgrovitijoj svojoj besidi „koja je na mlogi misti sa živijo, tako je i slava, prikidana bila „reko“: da se sloboda sa žrtvima dobija, i omladina je gotova za veliku misao slobode svaku žrtvu učiniti, i ovaj veliki dar živo- tom otkupiti. Miletić je na to dostojanstveno odpozdra- vijo i izrekao da on rado za narod zrtvom — Martyrom — postaje, na koje narod sa dugotrajno živijo odgovori, a pivači odpivaju pismu. „Šta čutiš Srbine tužni. . . .“ i četa vrati se u najboljem redu u društvo radinosti. Posli bilo je i opet selo u kavani kod „carice Elisabete“ di su četir pivačke družine pivale najizvrsnije pisme, na izmence sa gradskom soldačkom glasbom. Tu se opet odlikovao naš čestiti duhovnik brat Odžić sa svojom zdravicom, i ganuo je sve prisutne goste do srea, živijo! U nedilju u veče bila je beseda sa igrankom, u dvorani kod „carice Elisabete“ tu je pivao zbor pančevačke pi- vačke družine pismu I. „Slovenska Himna“ od D. Jenka, i na zahtivanje opetovao je zbor još jednu drugu pismu. II. „Skerc“ od Klare Šumanove, svirala na glasoviru sestra Mileva Isakovićeva, a na zahtivanje da svira „kolo!“ odsvirala je ista sestra „Stankovićevo kolo.“ III. „Na Moru“ od D. Jenka pivao je zbor mitrovačke družine (kojega je počasni podpredsednik, naš odlični brat Odžić) i na zahtivanje opet odpiva zbor „Pitajte me što sam Slavian.“ IV. „O ratu i neslozi“ govoriyo je brat Ilija Ognjanović, osobitim načinom i vištinom. V. „San“ od Hladačeka pivao zbor vukovarske pivačke družine, i na zahtevanje opetovana je ova pisma. Na redu je bila pisma. VI. „Golubjenko“ koju je tribao zbor novosadske pivačke družine da piva, no brat Antun Hadžić pojavi se i reče slušaocima: da se jedan vištak na violini — he- gedi — brat Sadelma, po poreklu Rus, ponudio da od- svira jedan komad na violini, ako mu slušaoci dopustu? Što je vrlo rado primljeno, i on odsvira vrlo veštački „La melancoli“ od Fransoa, te na izazivanje isti odsvira i opet pismu „Souvenir d' Amerique“ od Kutana, posli koje brat Odžić u ime gospodjica prida lip svežanj cvića

**) Selo je na priliku „Besede“ di se uči i veseli.

Ovom broju je nadostavljen jedan nadometak.

Nadometak 28-om Broju Bunjevački i šokački Novina.

našim bratu Slavianu sa odabranih nekoliko riči, koje se svima dopalo. VII. „Don Juan“ od Mocarta, svirale na glasoviru sestre Irina i Sofija Kodina, pravo veštački. VIII. „Odvedeneho Prosba“ od Kšihovskoga pivao zbor pančevačke pivačke zadruge, a na zahtevanje morade zbor odpivati u tri puta Mileticevu pismu. IX. „Svetkovinka“ pivao zbor novosadske pivačke zadruge, koju morade i ponoviti, i na pokon. X. „U Boj“ od Zajca, pivale pančevačka, mitrovačka vukovarska i novosadska pivačka družina na obće zadovoljstvo. Za ovim se igralo. Svita je svagdar i svuda bilo mlogo i premlogo, a red je svuda najbolji vladao. Želiti bi bilo da se i naša bunjevačka omladina jednom u Subotici iskupi i da što priredi, bilo javan zbor, besedu i igranku ili kakovog god roda veselje, di bi se svi sastati i ogledati mogli? šat i mi u stanju budemo što stvoriti!

U Novomesadu na dan Mauricija 1870.

*

Povodom opisa ove svečane skupštine za koji je ne samo Srbskog plemena već i sveg slavianskog kolina sladka nada privezana: da će odud izrast one svitile glave — koje će tmine sa slavianskog neba raztirati, ne možemo mukom prići one zlohotne redke u „Pest. Lloyd.“ dne 17. Rujna iz Bačke napisane, iz koji kipi mržnja i curi zavidnost. — Da „Pest. Ll.“ nije kao polzvanični List poznat, to nas nebi u oko ubolo, ta navikli smo već iz usta nimacah najgadnia napadanja slušati, al bojimo se: da nebi Srbi to priziranje, tu od grdne laži spletenu firku smatrali kano izliv ogorčanosti vladavske, što bi i po magjara — i po srbilje opasno, bilo poštoje vidno: da se u tišnju slogu sklapat a ne razdruživat triba.

Ured.

NOVOSTI.

— Daje Preuzv. gosp. Ljudevit Haynald i na umjetnom polju počastno poznat — dokazalisu njegovi mili gosti koji su ga 17. Rujna posjetili.

1. Abbe List — slavnim imenom glasbe kralja po svem vilajetu okrunjen.

2. Gospojica Sofia Menter — višta glasovirkinja.

3. Eduardo Reményia — koji nosi sobom gusle hegede po svem vilajetu obljudljene.

4. Gospoja Janina Zsilinsky bogata poljska grofica, koja gosp. Lista — iz osobene časti na putovanju prati.

5. Gosp. Sairvais proslavljeni belgijski guslar violenčellista.

U društvu familie Baruna Augusta gdi ovi osvitlana imena umjetnici — zabavno svake godine se izkupljaju.

Abbe List — rodjen u Magjarskoj na polju glasbene umjetnosti, prodro je svitlim svojim glasom sve vilajetne strane, dok nije prije nekoliko godina u Rimu manja četiri reda Svećenska primio — i sve svoje umne sile — na pozlatjenje crkvene glasbe žrtvovao.

U Rimu — u srid stari rimski razvalina u namastiru pribiva — i stvara glasbena crkvena djela koja će mu ime u povistnicu uneti, i na najkasnia kolina prineti, Radi volje svojeg Preuzvišena Domačina, što ridko čini na radost, pozvani iz grada gostiuh pokaza: kako su

mu ruke još i u staroj dobi brze, vište, i umjetne, on po svoji rukuh uzbudi srce i uzvisi duh svojih slušaoćah.

— Povodom posvete domobranskoga barjaka naminio je grad Zagreb svakomu domobrancu ondašnjega batalijuna i eskadrona oku vina, a svakomu častniku (oficiru) staklenku (bocu) šampanja (fino francusko vino) dati. I na to bi mogli zabilježiti: da bi i za domobranstvo koristnie bilo: da je slavna varoš u to i me jedno mjesto u obćem sirotištu utemeljila.

— Srbski knez Milan putuje po oni pokrajinah koje još nije vidio, narod ga posvuda živo pozdravlja.

— Pet stotina samovoljacah sa 700 stotina pušakah došli su iz Amerike u pomoć Francuzom, i odma su se uputili Lionu, gdje sad francuzki vojnički glavni stan.

— U Segedinu su dovršeni izpiti s robovi — sad samo otom vičaju: kako bi se sud što frišćije obvršivo — jel ako tako uzpodje ko dosad, trajaće 15 godina. — Čuje se da u ministarstvu pravosudja gataju o tom: da se kakvi brži način uporabi.

— U halapskoj šumi piše Debrece, od jednog vrimenta više se kradje dogodilo, i ponajviše s okoliški vašara kući povraćajućim zanatliam robe bivaju pokradene. Niki dan pošloje za rukom redarstvu jednu bandu od 6 ljudi uvatiti i pritvoriti. Svi šest su nadničari što drva cipaju.

— Gvozdena kuća. U Egri niki g. Brodi praviće gvozdenu kuću; koja će biti jednoskata osdol s dućani a osgor s tri sobe. — Sva kuća vridiće 4500 forinti. Ako se posvidoči za celoshodnu, dostojan primer za slidbu.

— Junački od govor. Zapovjednik grada Toula u francuskoj, kad su ga prusi pozvali da grad prida, odgovorio je: Ne ću ga pridat dok košulja na meni neizgori.

— Tri kalfe putujuć Pešti dvojica se dogovore i trećeg na mrtvilo istuku, uzevši od njeg sve dobro sastojeće od 1 fr. 50 n. na boga jedna žena opazi, i dva običenjaka prija nego što su u Pestu stigli, budu sudu prijavljeni.

POGLED U VILAJET.

Neutralne vlade kojese scinile: da po se i po obćeni mir primudro čine — kada s krsteni rukuh gledaju strašni dvojoj francusah i prusah, počimaju već primat nagradu svoje čarobne politike. Njeva ponuda mira niti se francusom niti se prusom dopada, ovi vele šta se upletjete s vašom diplomatom, koja je onda mučala kad se metež zapletjao, i dok su topovi grmili, mi koji smo znali pobjedu steći, znatićemo i mir uklopiti, hoće te da umanjate naše tražnje, ako uztrieba od ti odpuštat to će mo i bez vas lako učiniti, premda ove ovećati ni tako nije vaša nakana. A francusi kažu: ako nam nećete uzpomoći da cjelokupnost očuvamo, onda vas nepotribojemo, jel pokraine gubiti i bez vaše pomoći možemo. Na to prusi tvrde: da bez Alsatie i Lothringe jednog diela — u nikaki ugovor se nemogu upuštati, buluč da žele mir na čvrst temelj položiti. Kakvi nalaze u ovih pokrajinah, kano granicah, odtud su dosad francesi nimačke hatarove uznemirivali, i napadanjem pritili.

Al poštosu diplomate ko oni gosti, kojima zabada prigrvaraš, i nevid šta se čini, slide dolaziti, koda si ji sve izgrlio i izljubio van Amerikanacah, koji nehtiv Europi povoda dati u njeve poslove prigodno uplivati,

na poziv francusah odgovoriše : da pošto nimci, svako posridovanje odbijaju, vide da bi i njevo neplodno ostalo. Europevski diplomate će i nimce i francuse napadati ponudom i osnovam mira, ne zato što bi jim se srce na vidu potokah prolivene čovičje krvi grozilo, već što se strave da se i njeve kuće kako god neupale. Jel to nije ni starina upamtila — da se taka sila na milost i nemilost pridala, ko francuska vojska, zato je svakdi sasanila ona neograničena nada : koja je dosad sav svoj spas na vojnički pojas vezala.

Trn je u srce dirnuo sve vladavine, kad je sjajnost carstva francuskog tako iznenada pomrčala. Razmatraju ljudi : da kad nisu žalili strasburgskog doma onaj krasni visoki jedini toran, već ga tanetam nagrdili, dali bi mogla kaka čovičja visina sigurna spavati, kada tako veliki narod kao francuski republiku proglasi. Tu je vatra akoje i pepelom zakrivena — dostaje ostalog latinskog kolina da Europevskim plamenom bukne i priestoljna svitlost začadlavi. Ni je se dakle čuditi, što diplomate sad nemiruju, već jedni u Parisu, a drugi u glavnom nimačkim stanu predju vare i kuvaju, da mir Europevski kako god osnuju. No tko nebi tako plemenitim nakanam uspjeh želio? samo neka jih ne nadje sudbina prosioceh Penelopevi : da se za noć ospe, što je priko dan utkano.

To znamo da bi po njevoj brzljivosti već i Prusi pod Parisom i Taliani pod Rimom mogli biti. Al tako nam se čini : da se ni jednom nehati : tako idju, koda bi kaku poruku izčekivali.

Prusi oklivaju, nebi se za to vrijeme i jedni republikanci i drugi međjusobno zaratili, da jih uzovu u Paris neka bi razjarene strasti upokoji ili, jel da Favreva i Gambettieva republika, nije baš tako vrlo jako i u samom Parisu procvatila, to nam ozbilno odaje obranbena Načelnika generala Trochuva naredba, s kojom strogostju se priti dombrancem, koji se na označena mista svojeg branika ne ponamiestjati budu. Istina Rochefort nije podpisao napadanje proti sadanji ministarah naslovljeno, al ni medju Napoleonom i republikanom nije veća razlika, no medju ovima, i onih republikancih koji hoće : da svako posidovanje, bilo sile bilo imovine iz čovičanskog društva izagnaju.

Koji sad sve ljage i mane na Napoleona bacaju, ko jednom židovi na propast namienjena kozlića mogu opet samo u njegovoj porodici jedini spas državni tražiti. Da s ministriom nije i dynastia prognana — lakše bi bilo do poželjena mira, i valjada s manjom cienom dospiti, jel bi sve Europevske sile izkrenie i revnie francusku podupirale, dočim sad sve na daleko odnje zaziru, boje se da neće, kurjaka odhraniti, koji će ji iz nenada napasti i sve podaviti. Francusi su mislili : da se njeva srića o Napoleonu ogadila, i zato njevom oružu ledja okrenula, al mal ako joj Prusi kod Sedana nisu krila podsikli, da od nji odletiti neuzmogne, jel najbolji generali su zarobljeni, drugi po riči svojoj za mir svezani, a MakMahon piše ratnom ministaru : da u slučaju akomuse zdravlje oporavi, kani prusom se za roba pridati, jel neće da se od svoji vojnikah koji su zarobljeni odieli — voljan je sudbinu s njima dieliti — a general Cluseret koji je tako okrutno Gambettu ministara nutarnjeg napao, teškoće moći al još i manje i htiti, Favreove republike vladu podpomagati.

Dakle najposliće uviditi i francusi i prusi : da će bolje biti Paris u miru ostaviti, jel nije dosta samo u Paris unići, već trebalo bi tamo i donikle ostati, a to iz pog-

leda sigurnosti nemože biti po jednu vojsku koristno, u sridini dušmanina se nastaniti. di se nezna šta se može na njenu propast osnovati. No a i unić u grad — gdjeje dva miliuna ljudi nagomilani nije tako lako, najskole, kadjoš i tvrdjovice priče. — Sve to razmatra Villim radi čega nijemu baš drago što reče : da će mir u Parisu sklapat, jel sad se većma boji da pobeđu kakogod neizgubi, nego prije što ju je dobio. Pariska vlada nije se tako učvrstila da bi i iz van Parisa po volji vladala, zato bi volila takodjer van Parisa mir usloviti — da ona iz središta pariškog može zapovidi izdavati. Eto ovi ljudi kako su vikali proti posebene vlasti — za vladanja Napoleonova, šta bi rekli da se nije na novo sabor sazvaio — kojeg su oni za dobro našli razpuštati : i posebno vladati. Nebil po narod udesnie izpalo : da se je sabor u svojoj deljatnosti zadržao — no sad ima vlasti obranbeni — da Bog da da bude otačbina obranjena.

Talianci idju Rimu no tu nebi bilo teško unići, jel francusi će i one vojnike papalske odneti, koji su dosad odnjevsi sinovah u papalskoj vojsci vojevali, a drugi mogu stražariti, al nemogu se sbog malenkosti broja boriti, al i Papa je izdo zapovid : da se talianskoj militii istom pokažu, neka nereknu da je Papa voljno svoju kraljevinu ustupio, već neka se očituje : da je silom oteta, u borbu nipošto da se neupuštaju, kad i Papa sam priznaje : da bi velika čuda trebalo, da se on sad rukuh svojih dušmaninah oslobodi.

Dakle u Rim unići nebi bilo teško, al čisto se ni Taliani neće da vieruju : da se tog sad tako lako — kada jim ni nade nije bilo dočepaju, za čim su već desetak godinah badava vavlili. zato lagano koracaju, da bude vrijeme svakoj okolnosti neka bi se : izvila, da nebi kako god na trnje naišli. Oni vele : da idju u Rim puk i slobodu osigurati : da ovaj može glasovanjem svoju volju izručiti, kuda bi se rado priljučili. — No ovi gospodari koji se ljudem na ublaženje nameću, kude i kaljaju toga Napoleona — pa opet njegova načela oživotvaraju, još ćemo doživiti : da će prus kazat : neka južni nimci glasuju — želel se pod pruskog orla krila zakloniti — s Alsatiom i Lotringom nebi smio još zasad to pokušat, ko, ni s dielom od Danie odkinjenim, al do će vrijeme kada će se i ovi upitomiti. Nizzanci su glasali prije desetak godina za francuse, no skoroće Lanza želiti : da glasaju uz Victor Emmanuel, srića ako jim se na vrat nebaci Mazzinia.

Rus misli kad je nastala obćena dioba, da se i on javi za Pariški ugovor od 1856. god. da kako god bez diela neostane, jel kažu koga neima — nemamu tala, skoro će se očitovat, jel štogod jamčio g. Bismarek g. Gorčakofu premda se Ignatief nateže Turkom dokazati : da će po nji bolje biti, da se s Rusom oprijatelje, koji će oma kazati s čime bi želili to prijateljstvo zapečeliti, pa da je posli mirna Bačka, nego s Englezom i Austriom, od Francesa nije zasad govora, jel ovi prijateljstvo neima očite cienne, da bi se mogla izplatiti, već šta jim oči vide, to jim ruke neostavljaju, i po obrtu i trgovini mozag turski sisaju i krv iz žila izpijaju. Al Turčin koga je već medvid grlio, voli se veledušnosti lava, nego ljubavi medveda podvrći. Englezka i Austrijska morna vojska tamo u Arhipelagu se pokazuje — da kako god Rus ne pomisli sad kad se svih diplomatah oči na Paris okrenule na Carigrad se baciti.

Španjulci ni sami neznadu šta su, njevi se odnošaji jako pomutili, prid njima su pisci gotovo sve dynas-

tic ogadili, al i njevo je ime prid dynastiam veoma zakaljano. Njeva težnja nije republikanska, al mogu francuske okolnosti tako na nji navaliti, da mogu proći ko bogata divojka koja donle izbira, dok joj lice ne pogrubi, i najposli za onog se uda, koga baš nimalo nije milovala.

Taliani su s Rimom ko dieca s darom s proštenja donešenim, al ako unidju u Rim i tamo se nastanu, mal ako jim nebude Papa većma na teret, nego prije dok pristolje svoje u Rim neunesoše, sad su svi dvori — zapleteni, al kad se malo poso razridi, od svake strane će Taliance zapitkivat: što misle s Rimpapom? osim toga ako nije došlo vrijeme da Bog svoje odabrane izbere, valjada neće svojeg namiestnika tako ostavit: da se po svietu povaljiva, naćće on oružanog čovika, kojiće njemu ugodno mjesto u Rimu napraviti.

TRGOVINA I OBRTNOST.

* **Subotica 16. Rujna** (u petak). Dobar plan je u ratu gospodar! i što su Nimeci Francusa nadobili, glavno imadu zahvaliti svome dobrom planu, kojim upravlja njihov stari iskusni general Moltke. Nema sumnje da i Francusi imaju svoji višti ljudi, to baš pokazuje i onaj pokušaj kojim je francuski general Mak-Mahon htio Nimece zavarati i ovima iza leđa doći, ali budno oko pruskog generala spaziloje namiru francuskog vodje, te je ovoga namiru osujetilo, povodom čega je francuska vojska jako uništena, i sam car Napoleon glavom zarobljen; ovo se na takav čudan i brz način desilo, kakovog slučaja u historiji — povistnici — svita mista nema, pa nije se onda čuditi što je glas o zarobljenju caru Napoleona ne samo sve dvorove, već i cio svit jako iznenadilo, koje je ciloj stvari i ratu sasvim drugi oblik dalo. Sa padom Napoleonovim pala je ujedno i dynastija — vladarina — careva, i na mesto ove, proglašena je u Francuskoj Respublika sa namesnikom predsjednika na čelu vlade. — Ovo dakle brka našu kombinaciju — tvrdnju — koju smo vodili do sad na ovom mistu u pruskofrancuskom ratu, i tvrdosmo uvireni da nas ona nebi izneverila, da se ovaj iznenadim, ne čuveni slučaj desio nije. Da se ovakovi i ravan slučaj sa Napoleonom i vladarinom francuskom desijo u bolje vrime, mi bi se od sveg srca kao slobodnjaci i demokrate — pučkog načela ljudi — radovali, ovako novim okolnostima moramo cilu stvar samo sažaljivati, pošto nevidimo nikakovog uslova i garantie — jemstva — za obstanak i biće sadašnje francuske republike, šta više smatramo ovo stanje stvari u francuskoj, kao grih tamošnjem narodu nanešeni.

Mismo svagdar do sad tvrdili: da će Francuskoj u času najveće opasnosti, budi jedna, budi druga velesila ili skupa zajedno sve pomoći i odbraniti, i to s pogleda europske ravnoteže. — Pitamo, kojaće velesila sad pored ovakog sklopa stanja francuske ovoj da pripomogne? Rusija, Austro Ugarska, Italija ili koja druga država? Triba znati da monarhija, monarhiji, a republika, republiki pomaže, pa od kuda da izčekuje sad pomoći Francuska? Od Amerike ili Švajcarske? ni jedna ni druga ova nemogujoj, a i nećedu pomoći pružiti. Ako i pružu, to u najboljim slučajju mogujoj samo moralnu pomoć obećati, ali nikako fisičnu — stvarnu — a to ne vridi mlogo, kad znamo, di sila vlada tamo nema mista razlogu..... S toga držimo da je u ovaj mah ne razborito bilo proglasiti u francuskoj Respubliku, koje nji lako može stati sjedne i sdruge otrane nikih 346 milja zemljišta žrtve, a pored toga i ne ocinjeno materialne štete, što sa po-

stavljanjem jedne provisorne — privremene — monarhičke vlade, toga može biti ne bi bilo, a kad bi sve i bilo, to opet ne bi se takova velika šteta državi nanela, kao što je sad u izgledu da će se naneti.

Sve ovo u obzir uzimajući bojati se da će Francuska primorana biti ugovarati mir sa Pruskom kako ova hoće, a to teško da će drugčije biti, nego sa raširivanjem pruski granica, na štetu zemljišta fransuskog; time će Pruska još jača postati, i mal te neće voljna biti na jednu ili na drugu stranu nasrnuti, iz kojega će se veliki rat izroditi i opet rana tražiti, bolje nego danas gdi je svaka življa radnja sa ranom na tržištima pristala. Na pijacu našu donešeno je danas mlogo rane, ali je kupaca malo bilo, prodavalo se žito po 3 fr. 50 n. 4 fr. napolica 2 fr. 80 n. 3 fr. raž 2 fr. 40—50 n. ječam 1 fr. 80 n. zob 1 fr. 30 n. kukuruz stari 3 fr. okrunjen novi 2 fr. a. v. požun.

Berba je kukuruzna započeta kod nas, i prodaju se klipovi mirica — vika — u vr po 44—50 n.

Groždje po vinogradima je još vrlo ne zrilo, i vrlo trune, a berba će nam od groždja biti kasna.

Pešta 17. Ruj. Vuna Na nimačku stranu priku pilisu 800 m. fine grebenane 70 m. niže 70 m. piskovite jednostrizne 600 m. oplemenjene Zigajske i 350 m. Banatske — Našinci su kupili od čojne vune 180 m. greb. 80 m. sridnje jedno strizne i 200 oplem. Zigaja koja se prodavala po 70½ fr. i po 75—76 fr. obična Zigaja 58—60 fr.

Krmad. Bečke vrsti 270—3600 fut. 27½—29 n.

Gorušica, Banatska 15 fr. — Prima kohlepsa 15¾ fr. za 150 fut. ako je roba dirnu ta — ciena je za 3 f. manja na velikom od 4 vike motovu, alje 27½ f. dvaput prididje na 28¾ f. raffinirt u manjoj prodaji 30 f. pogache 3 fr.

Mast, oma pridana platjana je po 40—41 fr. sa sudom za Rujan i Listopad uročena 38—39 fr. bez suda, sjabane dirnuta po 37¾ fr. dobra za Listopad i Studen 39 f. ugovorena.

Za Slaninu su vrlo pitali, srimska 35¼ f. magj. 35¾—36¾ f. varoška na zraku sušena 42—43 fr. dimljena 45—46 fr.

Loj 31—32 fr.

Šljive slaba prodaja, jedan ugovor je za List. — i Studen učinjen sa sudom po 10¾ fr. stare nepitaju cina jim 7½ fr.

Med. Iz Šomogya 19—19½ fr. iz Bekeša 200 m. po 22 fr.

Paprika opravljena 40 m. po 18—24 fr.

Grah 4½ fr. Sitni 4 f. 70 n. sočno 4½—6 fr. kaša 2 fr. 20—80 n. carinarska maža sinjasti mak 9½ modrikast 10½ mirov.

N A Š A Č I T A O N I C A.

GAZDALUK.

Meso svaki dan skuplje postaje, a ovca manja gotovo toliko troši ko velika, mudar gazda dakle neće uz to ostati, ako su mu male ovce — baš ako bi ji i rada vune držo, već gledaće: da sebi nabavi onake koje su uz liniju vunu i većeg tila, ove više i vune i mesa daju. Dakle za gazdu dvostruko koristnie postaju. U sadanjem svitu svaćem promet život daje, taj se dakle mora uvest i u ovčarnicu, koštoje uveden u konjsku i marveću štalu. Nijeli istina da u drugih živinah svakako mudruju ljudi, sad mlade, sad starije prodaju, i kupuju, i

tako se promeću, isto tako valja i s ovcama činiti, ako i matere držimo nije posledica : da sva jagnjad moramo zadržati, mudar gazda kad vidi : daje ovi velika cina, jedan dio za prodaju odljuči. Drugi gazda za matore ovce kupuje škopce, treći i ne drži matere već samo škopce : veli da je te lakše iz zime izvest. Uz to akoji dobro hraniš više ti vune donesu, ričom kako su kojim odnošaji podobniji, tako triba da sebi udesi, nu u sadanjem vrjmenu nikad neće sebi dobro udesiti — ako bi ovce po starom običaju htio držati, i nebi se snjima tako ko s drugom živinom promećao, i baš tako ko u konjih i marvih, bolju od bolje povrzu tražio.

Istina je da gazda nemože se tako ko trgovac promećat, jel što bi valjda na jednoj vrsti dobio to bi više na vrjmenu izgubio, ipak kad gazda vidi : da trgovac svu korist samo u svoj džep hoće da meće, a gazdi samo znoj i žulj da ostavi, netriba se dati za nos vući, sad je svaka stvar svakom čoviku otvorena, i po parabrodovi, i gvozdeni putovi olakšana — po novina vašari, cine se označavaju, mista di se šta prodaje priobćuju. Ni koliko gazdah se mogu lako dogovoriti, pa jednog u Peštu poslati da tamo razgleda, i visti za prodaju potriebne izkupi. Tamo se nalaze stovarišta za svaku proizvod, svakom je slobodno za svoje novce jedno misto izvaditi, i svoj proizvod odneti kada se približaje sajam, i dolaze strani trgovci i tvorinari, tako se vuna i kože prodaju, no kada je vrijeme gdi koji gazda i ovako može svoju sriću u prometu pokušat. Samo ne ostajat uz to : ovako je moj čiča radio, dakle i jaću ; za čiču su onda taka vrijeme bila, a za sina su drugojačica postala, običaji čičini i didovi su kano kućna povistnica, koju triba proučavat, da ako nadjemo što se u naših okolnosti može koristno upotribovat, to da činimo, a ne da u svačem čiču slidimo. Svaka doba ima svoju pamet, tu joj triba na svoju hasnu upotribiti, njezino oko valja da pogodi — šta je za zad koristno.

U naprid štogod o sitvi.

Pošto je vrijeme sitve već nastupilo, prije nego što bi u slidećih brojevih o toj obširnie govorio, u naprid opominjem poljodilce : da je po izkustvu za sitvu označeno vrijeme dvi nedilje prije, i posli Mihojla — a dije zemljište piskovito, tamo neudi — ako se već prvi dnevi Rujna sime u zemlju baci. Potriebno je simena — u tornu zemlju 60 icah — koje se spore jednom po stotinu — u snažnu zemlju 80 icah s poldrug icenom naknadom po stotinu u lošu zemlju 100 icah — s dvi icenom naknadom. Sime treba da dodje u dublinu poldrug palca.

Ante Sabely.

Ništo opet od školah.

U nikadašnjem mom predlogu obrekao sam da ću se odzovnuti častnom našem prijatelju, gosp. Bunjevcu na njegov list, koji je na svitlo izišao u 9. broju Bunjevačko Šokački Novinah, pod naslovom „Rič, k divanu o školi u čitaonici“ kojeg su imali među sobom častni prijatelji Pajo i Šandor. Evo me dakle i opet na mejdanu.

U istom onom predloženju sam protresao strastan i opasan običaj prikomirnog gizdanja u puku našem ; a evo ovdj navodim jednu drugu još veću manu našu, koju samo zato nisam u red za prvu metnio ; što smo onoj upravo baš sami krivi, a ovoj su osim nas krive i mloge neudesnosti, koje nam i danas priče naprid stupati ; nu kad bi se ovoj poslidnjoj doskočilo, tu bi se povoda dalo zaličenju i onih ranah naših.

Veoma mi se dopada, što tako višto, krasno i lipo divani gosp. Bunjevac o školi i njezinoj uzvišenoj zadaći ; škula se zaisto upravo tako ima smatrati, kako ju je pomenut gospodin opisao. S toga baš i triba da svoje oči nigda ne skinemo sa škole kao ni sa dice svoje, i da za najveću diku držimo, ako su nam škole svakojako uredne ; a i to je prava i nepobitna istina, što isti gosp. u drugom članu svoga dopisa veli : „Čovik je ono, što od njega napravi gojitba — škula.“

Ali šta je fajde, ma da su nam učitelji i valjano izobraženi za obučavanje dice, kad ipak jedva ima i od istog našeg plemena učiteljah, koji bi svoj materinski jezik pravo razumili, čitali i pisali. Tome da kako — nisu sasvim oni krivi ; nu krivi su u toliko, što nisu valjda nastojali sami sobom, da se u materinjem jeziku što većma uvižbaju, poklem bi im čvrsta volja u tom prim-nogo pomogla ; — al većma je kriva tomu huda sudba naša, da dovde nismo imali tko bi za nas progovorio, da se na primer i u Kalačkom učiteljištu (preparandii) uči ilirska slovnica, a nismo imali ni drugih takovi školah, gdi bi ju naši učitelji naučit mogli ; nu tko pojma ima o načinu današnjeg obučavanja, tome nije od potribe da mu tkogod i s jednim slovom svidoči potriboću znanja jezikoslovja.

Polag zakona za pučku i školsku obuku ustanovljena u domovini će se do 20 učiteljišta postaviti ; gdi, u koji varoši će se ova učiteljišta smistiti, to dovde još nisam razumio ; ali, akobi se u Subotici, Zomboru, Baču, Baji ili baš i u Kalači podigle — hoće l' se vlada spomeniti, da se tu namiste po jedna stolica i za naučitelje ilirske slovnice ? ili ako se vlada nebi za to postarala, hoćemo l' imat koga takog prijatelja, koji će tu stvar od vlade zaprositi ? — to bi veoma radi bili znati svi, koji napridak svoga roda na srceu nosimo.

Da je zakonodavno tilo, (naši satorski zastupnici) — pravedno, lipo i lojalno učinilo, kad je zakone za pučku obuku, kao i zakone međunarodne ustanovilo : to svi sa zahvalnostjom pripoznat imamo ; nu ovo će nam samo onda vridit štogod, ako u život stupi, ako se oživotvori, mrtvo slovo ne hasni nam ništa. Ali ipak nemože se zatajiti ni to, da među našom braćom magjarskom ima i taki dosta, koji s čim opaze, da bi dotični puk ove zakone na svoju korist upotribit htio, te da se izabrani na to pozivaju, — gotovi bi bili odmah na takog čovika užeći žig buntovništva ; koji su takodjer konteni našim obćinarom, kad oni o tom rade, da tamo, gdi se polovnim brojem nalaze bunjevacah i magjarah, — naša dica prve tojest : elementalne nauke svojim materinskim jezikom — osim kojeg s drugim još i neznadu govorit — dobivaju ; konteni su velim — svakojake iznimke stavljati i prepone podmećati. Zakon nam osigurava slobodu i pravo za škole, a ovaki nam ljudi hoćeuh da na put stanu ! može l' se to ošutiti ? —

Ima ji, koji su i dosad po svojoj samovolji volili obavljat ono, što bi se imalo po svisti i pravoj krstjanskoj dužnosti činiti. Takvima je i sad mučno što zakon upliva daje i ostalim gradjanom u izbiranje učiteljah, a kamo li da tko god zapita : zna li taj učitelj bunjevački ? ili da zahtivat počme, da se tako uči ! Takovi vazda znadu lisičjom lukavštinom nastojati, da goruća želja oni pošteni gradjanah, koji su s njima zajedno svakojako zlo i dobro podneli, pa i danas podnose ; koji su isto tako gorljivi domoljubi kao i oni i kojima može bit više imadu zahvaljivat nego ostalim — velim, da goruća želja ovih ljudih jalova ostane.